

Graanranden en voederplaats in Beveren- aan- de IJzer tijdens de winter 2012-2013 en 2013-2014.

Akkervogels die kiezen om het tijdens de winter regionaal te houden, hebben in ons modern cultuurlandschap een steuntje in de rug nodig. Zeker wanneer de winter streng is, zal een sterke uitval te merken zijn bij deze stakkers van de akkers als er geen wintervoedsel voorhanden is. We denken dan vooral aan onze populaire geelgors en de charmante ringmus maar ook ons frioentje (kneu), de grauwe gors en de veldleeuwerik behoren tot het kransje van akkervogels die vlakbij proberen de gure winter te overleven. Wanneer, zoals tijdens de winter 2012-2013, dit een serieuze beproeving is, zien we dat onze akkervogels maximaal gebruik maken van de aangeboden hulp in de vorm van wintervoeding. In onderstaand artikel vind je het relaas van de opvolging van een tweetal graanranden en één voederplaats op het plateau van Izenberge (Alveringem).

Graanranden of voederplaatsen?

Bij een 'klassieke' graanrand wordt zomergraan (tarwe of gerst) ingezaaid begin april en tijdens de zomer niet geoogst om zo tijdens de wintermaanden (november tot pakweg half maart) als wintervoedsel te dienen voor onze akkervogels. Deze randen zijn bij een doornige haag of struiken gelegen zodat de vogels voldoende dekking hebben tegen predatoren zoals een sperwer. Bij graanranden die gericht zijn op bijvoorbeeld veldleeuweriken zal er geen beschuttend lijnelement aanwezig zijn aangezien deze vogels het open veld prefereren en rekenen op hun schutkleur ten opzichte van de bodem en de graanrand om zo onzichtbaar te blijven.

Bij een voederplaats gaan we dit op een beperkte schaal nabootsen door langs een haag of heg, waar reeds van nature akkervogels, zoals ringmussen, komen schuilen, graan te strooien als wintervoedsel. Dit vergt natuurlijk heel wat meer eigen werk dan een graanrand waar we enkel bij

uitputting tijdens de late winter wat bijvoederen. Bij een voederplaats strooien we normaal ieder week graan bij, anders raakt de voederplaats snel uitgeput en gaan de vogels elders hun kostje zoeken. Tijdens de winter 2012-2013 hadden we het geluk zo'n voederplaats te kunnen 'inrichten' op een graanveld dat in stoppel overwinterde. Ook al zie je als mens enkel wat

kaf aanwezig op zo'n stoppelveld (de maaidorser zijn namelijk superefficiënt), toch vormt zo'n stoppelveld blijkbaar een grote aantrekkingskracht op akkervogels. Niet alleen op ringmussen en geelgorzen maar ook op veldleeuweriken, die dan de zones verkiezen het verst verwijderd van de haag. Tijdens afgelopen winter hadden we dergelijk geluk niet en zagen dit duidelijk in de mindere cijfers.

Japanse haver

Japanse haver wordt in de moderne landbouw als groenbemester in de maand september ingezaaid. Het gewas zie er gans anders uit dan de klassieke groenbemesters zoals gele mosterd of bladrammenas en is meer vergelijkbaar met gras. Wanneer er voor 1 september wordt ingezaaid én in de maand december geen wezenlijke vorst optreedt, dan kan de haver in bloei komen en later zaad vormen. Pas dan heeft deze groenbemester een betekenis als wintervoedsel voor onze helden van de velden. Wordt de haver te laat ingezaaid of treedt er reeds vroeg vorst op, dan blijft hij enkel z'n functie vervullen als groenbemester. Het gewas groeit snel en bereikt een behoorlijke hoogte in een korte tijd.

De zaden zijn zeer klein en pas bereikbaar voor de akkervogels wanneer er vorst optreedt. Dan knakt de stengel van de Japanse haver en worden de zaden op de grond voor onze akkervogels een welgekomen hap tijdens de late winter (februari-maart) wanneer de reguliere graanranden uitgeput raken.

Bladrammenas

Kneus zijn verzot op oliehoudende zaden. Dit kan aangeboden worden door bladrammenas (niet als groenbemester) als zomergewas in te zaaien. Bij voorkeur gebeurt dit in de buurt van doornige struiken of een haag of heg want ook hier is voldoende dekking essentieel voor de soort. Ook voor groenlingen en kepen is bladrammenas een lekkernij, naast natuurlijk zonnebloempitten.

Wintervoeding voor veldleeuweriken

Voor veldleeuweriken wordt er momenteel in de regio geen wintervoedsel aangeboden in de vorm van een graanperceel of een graanrand zonder opgaande dekking. Nochtans zou zoiets zeker bijdragen aan de ondersteuning van de populatie veldleeuweriken. Een selectie van relatief kleine (en dus minder rendabele) percelen in het open landbouwgebied die hiervoor in aanmerking komen, volstaat om landbouwers doelgericht een aanbod te doen voor een beheersovereenkomst vogelvoedselgewas. Wanneer dit gespreid over het polderlandschap kan gebeuren, zal dit ongetwijfeld een boost geven aan de aanwezige winterpopulatie die voor een groot deel bestaat uit regionale individuen.

En wat voor onze grauwe gorzen ?

De populatie grauwe gorzen is in onze streken quasi volledig verdwenen, zowel de graslandpopulatie in de IJzervallei als de graanpopulatie in de polders. Gelukkig is er nog een populatie net over de grens in de Franse Moeren. De grauwe gors is net zoals z'n neef de geelgors een graaneter. Maar hij wordt in de winter ook aangetroffen op de oogstresten van korrelmaïs. Deze resten treffen we aan in de vorm van kleine kolfjes waar in de top nog kleine korreltjes aanwezig zijn. Wanneer deze percelen niet direct omgeploegd worden, blijft dit voedsel gedurende die tijd beschikbaar voor onze grauwe gorzen. Merkwaardig genoeg biedt een perceel korrelmaïs op zich ook dekking voor deze vogels. Binnen de kleurvariaties tussen de maïsstengels en de bodem vallen de grauwe gorzen immers nauwelijks op. Bovendien hebben ze in zo'n open veld voldoende uitzicht op mogelijke predatoren. Maar grauwe gorzen kunnen ook gewoon mee profiteren van de graanranden voor geelgorzen. Enkel hebben ze een voorkeur voor wat hoger bomen rond de rand/perceel.

Tijdens de winter 2013-2014 werden een drietal grauwe gorzen waargenomen op de graanrand van

Beveren-Kalsijde. Ze werden op 24 januari 2014

voor het eerst waargenomen en bleven minimaal tot begin maart 2014 en begonnen er, op het einde van de 'winter', ook te zingen. Hoopvol was alvast dat begin mei 2014 er één zangpost aanwezig was op een boogscheut van deze graanrand.

Twee verschillende winters

We moeten je natuurlijk niet vertellen dat de winter 2012-2013 totaal verschillend was met de afgelopen winter 2013-2014. Kort samengevat was de winter 2012-2013 streng met bijvoorbeeld in januari 2013 13 sneeuwdagen en een gemiddelde minimum van $-9,3^{\circ}$, in februari 2013 nog steeds 11 sneeuwdagen en een gemiddelde minimum van $-4,9^{\circ}$ (telkens gegevens voor Ukkel, voor onze regio was dat wat milder).

Wat een contrast met de laatste 'winter' met minimumtemperaturen in januari van $+3,6^{\circ}$ en in februari $+4,1^{\circ}$.

De nood aan voedsel was dan ook in de maanden januari en februari 2013 heel hoog. Dat de maximaantallen zouden pieken tijdens die periode was evident. Dat deze maxima tijdens de afgelopen winter lager zouden liggen eveneens.

Twee graanranden en één voederplaats

De twee opgevolgde graanranden (via beheersovereenkomsten VLM) zijn aanwezig pal in het leefgebied van de aanwezige populatie rond Beveren-a/Ijzer (deelgemeente van Alveringem). Eén ervan is gelegen langs een dikke sleedoorstruweel aan de rand van de IJzervallei (zie foto op de vorige pagina), de andere graanrand bevindt zich langs opgaande begroeiing (combinatie van knotwilgen, losse struiken en opgaand bosje) aan de rand van de bebouwing.

De voederplaats is gelegen langs een geschoren meidoornhaag en bevindt zich eveneens in Beveren-a/IJzer.

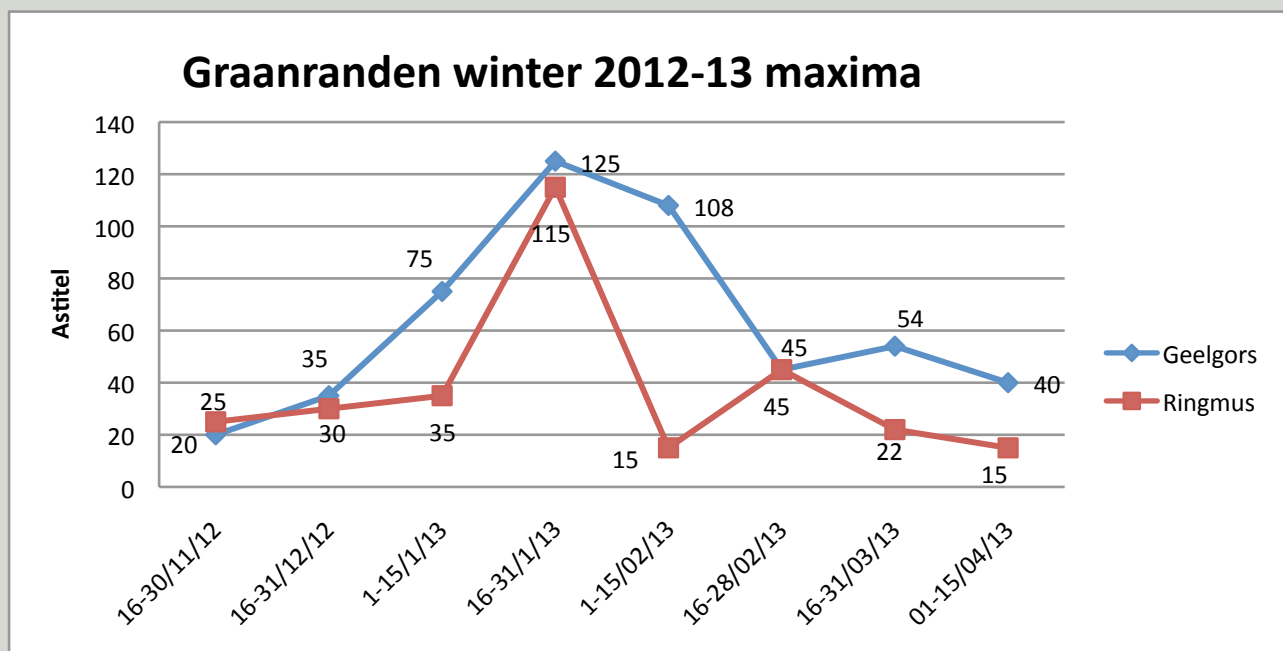
In de onderstaande cijfers worden de twee voornaamste soorten weergegeven namelijk geelgors en ringmus.

Wintermaxima 2012-2013

De weerslag van de harde winter is duidelijk zichtbaar in de groeiende cijfers van beide soorten.

In de periode vanaf half januari 2013 zie je de cijfers pieken: 125 aanwezige geelgorzen en 115 ringmussen op de drie locaties zijn voorlopig de recordcijfers voor onze regio. De periode nadien zie je een zekere terugval die bij de ringmussen groter is dan bij de geelgorzen. Maar desondanks zie we de geelgorzen op een niveau van 50 individuen stabiliseren tot pakweg half april. De winter bleef immers duren. Het was duidelijk: dankzij 'onze' wintervoeding konden vele akkervogels de winter overleven. De piek van 125 geelgorzen op één graanrand was opvallend. Alle velden waren besneeuwd, ook het graan was dus ondergesneeuwd behalve op die ene locatie. Daar stond het graan nog half recht en zo konden een pak geelgorzen het aanwezige graan nog bereiken. Maar na het smelten van de sneeuw zagen we dat een pak geelgorzen versasten naar de stoppelveld/voederplaats in Beveren-Kalsijde. De druk van sperwers is daar minder (beter uitzicht maar toch goeie dekking). Met maxima die opliepen van 35 tot 75 geelgorzen vanaf eind januari '13, met een stabilisatie rond 40-50 vogels in de maanden februari/maart tot 5 april, waren we uiterst tevreden met dit experiment.

Datum	Geelgors	Ringmus
16-30/11/12	20	25
16-31/12/12	35	30
1-15/1/13	75	35
16-31/1/13	125	115
1-15/02/13	108	15
16-28/02/13	45	45
16-31/03/13	54	22
01-15/04/13	40	15

Wintermaxima 2013-2014

De winter die geen winter was leverde toch hoge wintermaxima op (groeïende populatie, groeïende aantrek?). Door de zachte temperaturen was de piek weliswaar niet meer zo hoog, toch werd de kaap van de honderd vogels zowel bij de geelgorzen als de ringmussen gehaald. Opmerkelijk was dat de populatie ringmussen langer stabiel bleef (op ongeveer honderd stuks) dan de geelgorzen. Hier zagen we een stijging van de winterpopulatie vanaf half januari 2014 van een kleine vijfenzeventig tot een honderdtal in de eerste helft van februari. Deze aantallen bleven min of meer behouden tot eind februari maar viel dan terug tot minder dan helft in de maand maart. Vele vogels waren dan al ook al sporadisch in hun broedgebied te observeren. Geen stoppel deze winter, enkel een voederplaats. Het resultaat was dat er een pak minder geelgorzen aanwezig waren (enkel in de maand januari hadden we 2 tot 10 exemplaren). De ringmussen hielden wel van deze locatie met telkens een minimum van tien vogels.

Datum	Geelgorzen	Ringmus
16-30/11/13	20	70
1-15/12/13	15	32
16-31/12/13	28	100
1-15/1/14	10	120
16-31/1/14	73	110
1-15/02/14	100	100
16-28/02/14	93	100
1-15/03/14	40	70
16-31/03/14	15	30
01-15/04/14	34	0

Wie interesse heeft in beheersovereenkomsten, kan contact nemen met VLM-bedrijfsplanner Dieter Coelembier (dieter.coelembier@vlm.be).

Kris Degraeve

